

Een effectieve systeemaanpak van partnergeweld: het belang van gender in de regioaanpak Veilig Thuis

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Een impressie van de bijeenkomst

Utrecht, 5 maart 2015

Introductie

Een effectieve systeemaanpak van partnergeweld: het belang van gender in de regioaanpak 'Veilig Thuis'

Op 5 maart 2015 organiseerden de ministeries OCW, VWS en VenJ samen met de VNG, [RegioPlan](#), [Atria](#) en [Movisie](#) de landelijke bijeenkomst 'Een effectieve systeemaanpak van partnergeweld: het belang van gender in de regioaanpak 'Veilig Thuis''. Welke rol hebben mannen en vrouwen in partnergeweld? Wat is de betekenis van gender hierin? Hoe doorbreken we genderpatronen die partnergeweld in stand houden en bijdragen aan de intergenerationele overdracht van geweld? Is dit niet wat broodnodig is in de preventie van huiselijk geweld? En waarom is dat eigenlijk nodig? Deze en andere vragen stonden tijdens de landelijke bijeenkomst centraal.

Gender: sociaal-culturele aspecten van man- en vrouwzijn (o.a. maatschappelijke positie en rolverwachtingen).

Gendergerelateerd: verwijzend naar oorzaken/factoren die samenhangen met gender.

Gendersensitief: voldoende rekening houdend met verschillen in rollen en machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen.

Seksespecifiek: kijkt naar specifiek mannen dan wel vrouwen, zonder daar de relatie met gender bij te betrekken.

Rijksoverheid

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

De landelijke bijeenkomst als onderdeel van het project Follow-up genderscan

Gendersensitiviteit is van belang bij de aanpak van partnergeweld, omdat gendergerelateerde factoren bijdragen aan het ontstaan en voortduren van huiselijk geweld. Vorig jaar heeft RegioPlan samen met Margreet de Boer ([PoWr](#)) een [genderscan van de aanpak van huiselijk geweld](#) uitgevoerd. Dit onderzoek laat zien dat in het Nederlandse beleid, instrumentarium en in de uitvoering van de aanpak van huiselijk geweld nog te weinig rekening wordt gehouden met gendergerelateerde factoren.

Met het [project Follow-up genderscan](#) (FUG) pakken de ministeries van OCW, VWS en VenJ een aantal aanbevelingen uit de genderscan op. De doelstellingen van de FUG zijn:

- het vergroten van draagvlak voor een gendersensitieve aanpak van huiselijk geweld;
- deskundigheidsbevordering;
- het ondersteunen van de implementatie van gendersensitiviteit bij de aanpak van huiselijk geweld.

De landelijke bijeenkomst vormde de 'kick-off' voor het implementatietraject. De belangstelling voor de bijeenkomst was groot. De aanwezige beleidsmakers en professionals zijn met groot enthousiasme aan de slag gegaan met het concreet maken van een gendersensitieve aanpak. Dat gebeurde aan de hand van presentaties en casussen. De bijeenkomst leverde bouwstenen op voor de ontwikkeling van concrete handvatten voor een gendersensitieve aanpak.

Gendergerelateerde factoren zijn onder andere:

- *Ongelijke machtsverhoudingen tussen partners;*
- *De wens om controle uit te oefenen over de andere partner;*
- *De manier waarop beslissingen worden genomen;*
- *Verwachtingen van de rol van mannen en vrouwen binnen het gezin;*
- *Opvattingen over hoe jongens en meisjes zich moeten gedragen;*
- *Traditionele opvattingen over het huwelijk en scheiding;*
- *Schaamte rondom het niet voldoen aan deze verwachtingen;*
- *Persoonlijkheidskenmerken/psychische problematiek.*

Uitkomsten genderscan

Aanleiding genderscan; toelichting door Katrien de Vaan (RegioPlan)

De genderscan is uitgevoerd om meer zicht te krijgen op de mate van gendersensitiviteit in de aanpak van huiselijk geweld, ook op lokaal niveau. Katrien de Vaan, projectleider van zowel de genderscan aanpak huiselijk geweld als de follow-up daarvan, licht dit toe. De genderneutrale formulering van het Nederlandse beleid is een bewuste keuze, omdat zowel vrouwen als mannen slachtoffer worden van huiselijk geweld. Maar sekse, en met name gender, speelt wel degelijk een rol bij huiselijk geweld. Het is belangrijk dat de aanpak is gericht op de relevante oorzaken. Daarom, maar ook om een antwoord te hebben op de internationale kritiek ten aanzien van de genderneutrale formulering van het Nederlandse beleid, is de genderscan uitgevoerd. De conclusie van de onderzoekers is dat gendersensitief beleid goed mogelijk is binnen de genderneutrale formulering van het beleid en de systeemaanpak juist kan versterken, mits daar expliciet aandacht voor is.

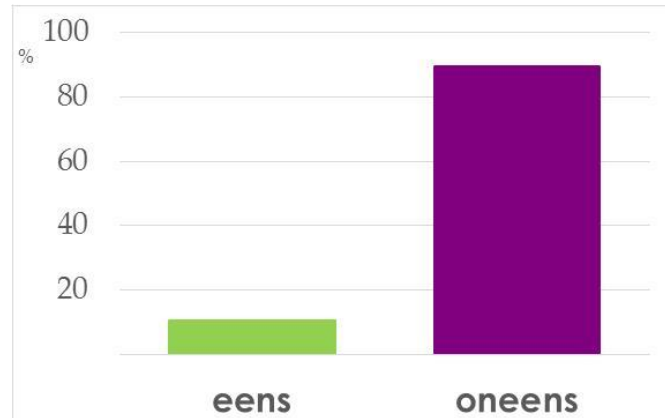

Uitkomsten genderscan gepresenteerd aan de hand van stellingen; Margreet de Boer (PoWr) en Katrien de Vaan (Regioplan)

De uitkomsten van de genderscan zijn tijdens de bijeenkomst toegelicht aan de hand van een drietal stellingen. Op de volgende pagina's zijn de reacties van de aanwezigen op de stellingen weergegeven.

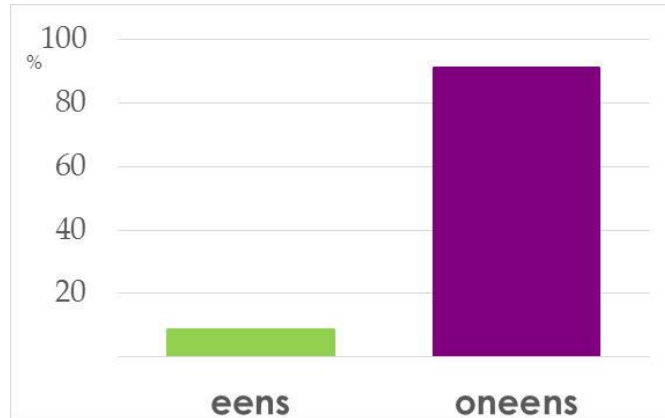

Stelling 1 - In een systeemaanpak van partnergeweld hoef je niet apart aandacht aan gender te besteden, omdat dat niet nodig is.

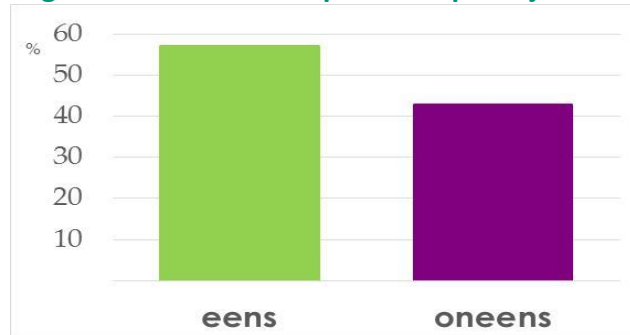
Margreet de Boer signaleert dat de aanwezigen het opvallend meer oneens zijn met deze stelling, dan de verwachting zou zijn op basis van de resultaten van de genderscan. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat professionals systeemgericht werken en gendersensitiviteit als tegenstellingen kunnen zien. Dat is echter een misverstand. Systeemgericht werken betekent dat je goed kijkt naar de interactie binnen de relaties in een systeem; gender is daar een belangrijk aspect van. Gendersensitief werken voegt dus juist iets toe aan de bestaande systeemaanpak.

Stelling 2 - Vaak is er sprake van wederzijds geweld. Dan doet gender er niet toe.

Een groot deel van de aanwezigen is het oneens met deze stelling. De genderscan doet echter vermoeden dat de term 'wederzijds geweld' te vaak wordt gebruikt in situaties waarin de posities en motieven van de man en de vrouw verschillend zijn en dus wel degelijk sprake is van pleger- en slachtofferschap. De term 'wederzijds' impliceert een gelijkheid die heel verwarrend kan zijn en die kan maken dat onvoldoende gendersensitief wordt gewerkt.

Stelling 3 - Zonder gemeentelijke sturing op gender (bijvoorbeeld in de regiovisie) ook geen gendersensitieve aanpak in de praktijk.

Margreet de Boer licht toe dat uit de genderscan blijkt dat gemeenten nauwelijks sturen op gendersensitiviteit in de aanpak. Ook een deel van de aanwezige gemeentelijke beleidsambtenaren vindt dat sturing niet noodzakelijk is voor een gendersensitieve uitvoering en dat het vooral de professionals in de uitvoering zijn die hier vorm aan moeten geven. De genderscan laat echter het belang van sturing zien, met name om oorzaken voor een gebrek aan gendersensitiviteit weg te nemen; die liggen in een gebrek aan aandacht voor gender, een gebrek aan kennis over het belang ervan, en in de manier waarop in Nederland over emancipatie wordt gedacht. Aandacht voor gender wordt wel verward met de discussie over emancipatie. Dat leidt tot een dubbele misvatting: de emancipatie 'is af' en gender doet er 'dus' niet toe. Beide zijn onjuist.

Vanuit de zaal wordt nog opgemerkt dat de [Istanbul Conventie](#) de verantwoordelijkheid voor gendersensitief werken juist belegt bij de overheid.

Uitkomsten dossieronderzoek

Uitkomsten dossieronderzoek; gepresenteerd door Renée Römken (directeur Atria)

Ter voorbereiding op de landelijke bijeenkomst hebben RegioPlan en Atria in vier Veilig Thuisregio's in totaal twaalf dossiers van casussen partnergeweld bestudeerd en met uitvoerend professionals besproken. Op die manier heeft het projectteam voorbeelden verzameld van hoe er al gendersensitief gewerkt wordt in de aanpak van huiselijk geweld, en gekeken naar op welke punten die gendersensitiviteit vergroot kan worden. Deze praktijkvoorbeelden zijn gebruikt om casussen op te stellen aan de hand waarvan met professionals in gesprek gegaan kan worden over de rol van gender in de praktijk.

Indruk dossierstudie en groepsgesprekken

Renée Römken licht toe dat professionals vaak al onbewust beschikken over een goede basis voor gendersensitief handelen: een open houding, alertheid op afhankelijkheden, het stellen van de juiste vragen en casusbespreking vanuit verschillende perspectieven (multidisciplinair). Tegelijkertijd zijn zij zich er niet altijd van bewust dat de problemen die ze waarnemen in casussen aan gender gerelateerd zijn. Wat nodig is om gendersensitief te werken is het verzamelen van de juiste informatie om te ontdekken welke genderpatronen er in het systeem spelen, om op basis daarvan keuzes te maken in de aanpak om de genderpatronen te doorbreken.

Rekening houden met genderspecten

Een gendersensitieve aanpak houdt in ieder geval rekening met:

- type en ernst van geweld;
- afhankelijkheden en genderrolpatronen;
- relatiedynamiek;
- intergenerationale overdracht.

Aan de hand van dilemma's uit de praktijk licht Renée Römken de rol van deze aspecten toe.

Het is niet eenvoudig om gendersensitief te werken, een aantal dilemma's in de praktijk

Dilemma 1

In een gezin wordt moeder fysiek door vader mishandeld. Moeder pleegt psychisch geweld, niet alleen richting vader, maar ook richting de kinderen. Hoe zit het in deze situatie met dader- en slachtoffer-schap?

Wie vindt dat de man pleger is, wie de vrouw? Of hebben beiden schuld?

De schuldvraag is vooral van belang is voor de strafrechtketen. Fysiek en seksueel geweld zijn strafbaar. Psychisch geweld wordt niet vervolgd, tenzij het om ernstige bedreiging of stalking gaat; wel komt het voor dat het OM een zaak seponeert als het slachtoffer van fysiek geweld zelf psychisch geweld pleegt. Het lijkt dan voor betrokkenen of psychisch geweld door de vrouw net zo ernstig wordt gevonden als fysiek geweld door de man. Maar psychisch geweld, waar hebben we dan over? Is dreigen met een scheiding bijvoorbeeld psychisch geweld? Het is belangrijk om de aard en ernst van geweld, en ook de motieven van waaruit het wordt gepleegd, mee te wegen.

Dilemma 2

Ondanks herhaalde intensieve begeleiding van een slachtoffer van partnergeweld, gaat ze steeds terug naar haar partner. Ze ziet geen enkele mogelijkheid om zelf een inkomen te verwerven en haar partner regelde altijd alle financiële zaken. Ze durft het daarom niet aan om een zelfstandig bestaan op te bouwen. Hoe ga je als hulpverlener om met slachtoffers die kiezen voor (financiële) zekerheid in plaats van de eigen veiligheid?

Hoe sterk dring je aan op het opbouwen van een zelfstandig bestaan?

Renée Römken merkt op dat dit punt ook duidelijk in de groepsgesprekken naar voren is gekomen: in hoeverre ga je uit van de autonomie van het slachtoffer, dat ze zelf verantwoordelijk is voor haar eigen keuzes? En wanneer moet je als hulpverlener wat directiever zijn? In dit geval is de keuze van deze vrouw om naar haar partner terug te gaan duidelijk een negatieve keuze: ze ziet geen alternatieven, terwijl die er waarschijnlijk wel zijn. Het is dus van groot belang dat ze bewust gemaakt wordt van de mogelijkheden om haar obstakels te overwinnen.

Dilemma 3

Vanwege de omgangsregeling van een vader met zijn kinderen, moet zijn ex-vrouw die door hem ernstig mishandeld is, nog regelmatig contact met hem hebben en kan ze het gezamenlijke verleden niet achter zich laten. De rechter en sommige hulpverleners hechten veel waarde aan de relatie tussen vader en kinderen, en vinden dat moeder zich daar bij neer moet leggen in het belang van de kinderen.

Hebben rechter en hulpverlening gelijk?

De veiligheid van de kinderen staat voor hulpverleners voorop, zo bleek in de groeps gesprekken. Als die niet in het geding is, en beide ouders de zorg voor de kinderen of een omgangsregeling hebben, zou het gendersensitief zijn om de vader te stimuleren om zijn zorgtaken uit te voeren. Dit moet echter niet tot onveiligheid of te zware psychische belasting voor de moeder leiden: Margreet de Boer benadrukt dat partnergeweld een traumatische uitwerking kan hebben en dat het belangrijk is om daar rekening mee te houden door te zoeken naar oplossingen waarbij vader en moeder hetzij tot werkbare afspraken en communicatie komen, hetzij geen contact hoeven te hebben, bijvoorbeeld door familieleden of anderen in te schakelen als tussenpersoon.

Urgentie gendersensitiviteit

Urgentie gendersensitiviteit; vanuit het perspectief van ministeries & VNG

Rienk Janssens, afdelingshoofd Directie Maatschappelijk Ondersteuning van het ministerie VWS en Ico Kloppenburg, beleidsmedewerker VNG, worden door Anouschka Laheij bevroegd op het thema gendersensitiviteit.

Op de vraag waar hij aan denkt bij gender, antwoordt Rienk Janssens dat hij het associeert met een al lang durende discussie die vaak niet goed van de grond komt, omdat meestal een soort polarisatie ontstaat. Hij benadrukt dat voor VWS als coördinerend departement gender er toe doet en het die aandacht moet krijgen die het behoeft.

Ico Kloppenburg geeft aan dat gemeenten vaak discussiëren over de rol van gemeenten in de aanpak van huiselijk geweld. Hoe ver ga je als gemeente? De professional

heeft een eerste verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van zijn of haar werk, maar als gemeente heb je er belang bij dat het werk goed gedaan wordt. Een gemeente moet zodoende voldoende weten om het gesprek over kwaliteit met dienstverleners goed te kunnen voeren.

Workshops en Plenaire afsluiting

Discussie met zaal en panel over aanbevelingen uit de 5 workshops

De aanwezigen hebben in vijf workshops gewerkt aan het concretiseren van het begrip gender. In elke workshop is een casus besproken, aan de hand waarvan deelnemers met elkaar in gesprek gingen over waar zij gender in de casus herkennen als relevante factor. Vervolgens is aan bod gekomen tegen welke knelpunten deelnemers aanlopen om gendersensitief te werken en waar zij behoefte aan hebben.

De landelijke bijeenkomst wordt afgesloten met een discussie met de zaal en de panelleden over de aanbevelingen die volgen uit de 5 workshops. Aan het panel nemen deel: Tosca Hummeling (projectleider GGD GHOR Nederland), Sara ETTY (beleidsmedewerker huiselijk geweld GGD Rotterdam), Anita de Groot (ministerie OCW), Janet ten Hoope (plv. hoofdofficier van Justitie en landelijk portefeuillehouder huiselijk geweld, kindermishandeling & zeden) en Tineke Franssen (voorzitter stichting Zijweg). Zij reageren op de belangrijkste uitkomsten van de workshops.

Workshop 1: “Altijd gendersensitieve hulp geven aan kinderen.”

Er is weinig gendersensitieve hulp beschikbaar voor kinderen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Vanuit de zaal wordt echter een goed voorbeeld genoemd: De Jutters heeft een tienergroep waarin jongeren bewust worden gemaakt van intergenerationele overdracht van huiselijk geweld en waarin genderrollen worden geadresseerd. Tineke Franssen vult aan dat het belangrijk is om de hele samenleving bewust te maken van gender; “wanneer gender pas aan bod komt bij huiselijk geweld, ben je eigenlijk al te laat.” [‘We can young’](#) is hiervan een goed voorbeeld merkt Anita de Groot op.

Workshop 2: “Als je echt goed systeemgericht werkt, dan werk je ook gendersensitief. Dat vereist een goede analyse (instrumentarium) en de mogelijkheid om gender aan te pakken (tijd, geld)”

Tosca Hummeling geeft aan dat er vanuit de Regioaanpak Veilig Thuis formats zijn ontwikkeld voor een veiligheidsplan, een hulpverleningsplan en een vervolgplan. Hierin moet gender een plek krijgen. Voor goed onderzoek is inderdaad tijd nog, maar nog belangrijker is expertise, merkt Sara ETTY op. Hulpverleners moeten weten wat gender is; er moet daarom geïnvesteerd worden in kennis en deskundigheid.

Workshop 3: “Een body of knowledge over huiselijk geweld en gender.”

De kennis die er is over gender en de aanpak van huiselijk geweld moet beter worden ontsloten, gedeeld en gebruikt in de praktijk. Dat kan via een forum waarop informatie wordt geplaatst en een verbinding wordt gelegd tussen wetenschappers, professionals en ervaringsdeskundigen.

Workshop 4: “Scholing: gender inbedden in bestaande opleidingen voor hulpverleners, politie & OM en rechters. Niet alleen kennis overdragen, maar mensen ook bewust maken van eigen stereotypen.”

Janet ten Hoope signaleert dat het voor het OM belangrijk is dat inzichtelijk wordt gemaakt wat gender betekent voor de opsporing en vervolging. Pas dan kan gender een plek krijgen in de aanwijzing huiselijk geweld en eengerelateerd geweld. Om de partijen in de veiligheidsketen anders naar casussen te laten kijken, is een vorm van multidisciplinaire intervisie nodig waarin verschillende disciplines van elkaar kunnen leren en er een gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel wordt gecreëerd.

Workshop 5: “Het ontwikkelen van een gezamenlijke definitie, taal & beeld. Er bestaat behoefte aan hoe een gendersensitieve systeemgerichte aanpak er nou echt uitziet.”

De panelleden beamen deze behoefte en vullen aan dat ook duidelijk moet zijn waarom een gebrek aan gendersensitiviteit problematisch is.

REGIOPLAN

BELEIDSONDERZOEK